

- ד. "למה זה אתה נפל על פניך" (פסוק י).
- ה. "קם קדש את העם" (פסוק יג).
- ו. "התקדשו למחר" (שם) להשוות אל: "התקדשו כי מחר יעשה ה' בקרבכם נפלאות" (ג, ה).
- ז. "כי עבר את ברית ה'" (פסוק טו).
- ח. "וכי עשה נבלה בישראל" (שם).
- ט. "שים נא כבוד לה'" (פסוק יט).
- י. "אל תכחד ממני" (שם).
- יא. "אמנה אנכי חטאתי" (פסוק כ).
- יב. "וכזאת וכזאת עשיתי" (שם).
- יג. "וירצו האהלה" (פסוק כב) היכן כתוב: "וימהר (אברהם) האהלה"? (בראשית יח, ו).
- יד. "מה עכרתנו" (פסוק כה).
- טו. "ויקימו עליו גל אבנים גדול" (פסוק כז). היכן כתוב: "ויקחו אבנים ויעשו גל"? (בראשית לא, מו).

פרק ח. פסוקים א-ב

חיפוש נושא בעזרת התלמידים

- המחנך:** פרק זה מורכב מעניינים רבים. לשם הבנתו הטובה יש לחלקו לענייניו הנפרדים. אני מבקש הצעות לנושאים שיש בו. עד היכן הנושא הראשון.
- תלמיד:** ה' מצווה על סדר המלחמה בעי, פסוקים א-ב.
- המחנך:** נכון, אבל חסר משהו. ה' גם ציווה על סדר המלחמה ביריחו. יש הבדל גדול מאד בין הציווי הראשון לציווי הזה. במה? אבקש לכלול זאת בנושא הפרק.
- תלמיד:** ה' מצוה על סדר אחר במלחמה בעי מאשר ביריחו.
- המחנך:** זה ארוך מדי ולא אומר לנו דבר על עצם סדר זה. אני מבקש הצעה אחרת.
- תלמיד:** ה' מצוה על סדר טיבעי במלחמה בעי.
- המחנך:** זה נושא מתאים. המלחמה ביריחו היתה באמצעים רוחניים, בשופרות והקפות. כאן ה' עצמו ציווה על מלחמה באמצעים טיבעיים, כי העולם נברא להתנהג בדרך הטבע ורק במקרים יוצאים מן הכלל ה' משנה את דרכי הטבע ועושה ניסים.
- ובכן נסתכל מה ציווה ה'. מה הציווי הראשון?
- תלמיד:** קח את כל עם המלחמה.

המחנך: נכון, ה' ציוה שיקח את כל החיילים המתאימים למלחמה ולא שלושת אלפים איש בלבד, כמו שאמרו המרגלים (לעיל ז, ג). המלחמה בדרך הטבע מצריכה עמידת כח מול כח. אם ה' אינו מסייע במיוחד לצד אחד, גובר זה שה' איפשר לו לאסוף את הכוח הגדול ביותר. בזה כבר נקבע מראש מי יהיה המנצח. אם ה' מסייע באופן מיוחד, יוכל להיות שהחלש יותר ינצח. במלחמה זו לא רצה ה' לסייע לישראל באופן מיוחד, שלא יתרגלו לחיות על ניסים בלבד וכדי שידעו הגויים כי יש לישראל גם כוח חמרי. [ככה הוא במלחמות בכלל, שהם על דרך הטבע, אלא שה' מקדים ליתן כוח טיבעי גדול יותר לאלו שהוא חפץ בניצחונם].

מה עוד ה' ציוה לו?

תלמיד: שיעשה לעי ומלכה כאשר עשה ליריחו.

המחנך: זה נכון, אבל דילגנו על דבר חשוב אחד, שנזכר לפני כן. בעצם הייתי צריך להעיר על כך לחברך. תלמידים רגילים לשים לב לדברים הנאמרים במלים רבות כמו "קח עמך את כל עם המלחמה" (פסוק א) "ועשית לעי ולמלכה וגו'" (פסוק ב) שימו לב לדבר חשוב שנאמר לפני כן במלה אחת.

תלמיד: שלא יפחד.

המחנך: נכון. אבל יש שם מלה אחת בעלת ערך עקרוני ביותר.

תלמיד: נאמר "קח עמך", האם הכוונה שהוא עצמו גם כן ילך?

המחנך: נכון מאד. בפעם הראשונה הלכו האנשים לבדם. יהושע נצטווה ללכת הוא בעצמו, כדי שעצתו וזכותו יסייעו להם.

(אם יש בכיתה תלמידים שכבר למדו ספר במדבר ישאל המחנך היכן רמוז בתורה שהמפקד על הצבא צריך ללכת עם הצבא? (ראה רש"י במדבר כז, יז).

ובכן הנושא המתאים הוא: ה' מצווה ליהושע שילך בעצמו במלחמה טיבעית.

פרק ח. נושא שני. פסוקים ג-יח.

דוגמה של תכסיסי מלחמה

מפסוק ג עד פסוק כב ניתן תיאור של מהלך המלחמה. כל מה שכתוב בדברי הנביאים הוא להורות לדורות איך להתנהג במקרים דומים. כאן יש לפנינו דוגמה של טכסיסי מלחמה. (קראתי כי אחד המפקדים הגדולים במלחמת העולם השנייה, ישב כל הלילה של אחד הקרבות הגדולים עם צבא היטלר ועיין בפרק זה והדברים סייעו לו לנהל את הקרב).

אם המחנך הוא בעל כשרון דרמטי ימחיש את הקרב ויתארו בהרחבה ויוסיף תיאורים וציורים על גבי הלוח. נוכחתי בשיעור שבו חילק המחנך את כתתו לאנשי העי המתכנסים לאסיפה ומחליטים כיצד לנהל את המלחמה ונואמים נאומים מלחמתיים. זה בודאי מופרז. באקדמיה צבאית יש בודאי מקום להתעמק בטכסיסים שנאמרו כאן מפי עליון. בבית הספר די לעבור על הפרטים ללא תשומת לב מופרזת ואף להוסיף דברי צער על שבני אדם מביאים את עצמם לכך שיהיה הכרח להרוג וליהרג. (במקרים כאלו, כדאי להזכיר את דברי רש"י בספר בראשית (לב, ז) על הכתוב: "ויירא יעקב מאד, ויצר לו". ויירא - שמא יהרג, ויצר לו - אם יהרוג הוא את אחרים).

רוח זו ביחס למלחמות - בא לידי ביטוי בפרשה האחרונה בפרק זה בפסוקים ל-לה.

פרק ח. נושא שלישי. פסוקים יט-כט.

המלחמה על קדושת הארץ

המחנך: הפעם נלמד על מלחמה קשה, בטכסיסי מלחמה. נלמד על עיר עולה באש ואנשיה הנבהלים נהרגים. אני כבר לימדתי פרק זה לתלמידים שהיו מאד לא מרוצים ממה שנעשה. הם שאלו: למה שורפים? למה הורגים? הפעם אני מקדים את השאלות ואני חפץ לשמוע את דעתכם.

לשם כך נלמד תחילה יפה יפה את כל הפרטים של מלחמה זו שבה המצביא הוא אחד הנביאים והחכמים הגדולים ביותר אחר משה רבינו. והוא קיבל את ההוראה העיקרית כיצד לנהל את המלחמה מה' [במילים קצרות: "שים לך ארב לעיר מאחריה" (פסוק ב)].

לאחר שנלמד את הפרק בכתה ותחזרו עליו בבית. נדון על הבעיות הרוחניות שבמלחמה זו. אני חפץ שאתם תגידו מה הרגשתם בעת הלימוד. לאחר מכן אוסיף את ההרגשות שלי.

המחנך: (למחרת): מה יש לכם לומר. אני רוצה ויכוח ער בין התלמידים עצמם.

תלמיד אחד: אני לא הבנתי את מה שהמחנך אמר אתמול, כי יש תלמידים השואלים למה שרפו והרגו. זו היתה מלחמה וכך הוא במלחמה.

תלמיד שני: אבל למה עשו את המלחמה.

תלמיד שלישי: מפני שזו הארץ שה' נתן לנו והם לא רצו למסור אותה.

תלמיד רביעי: אבל הם לא ידעו את ה'. הם ישבו בעירם זמן רב וכאשר באו אליהם לומר להם למסור את העיר הם לא רצו, הם לא לקבל את שבע המצוות, מכיוון שהם לא האמינו בהם ולא רצו לצאת מן העיר.

המחנך (לעבר התלמיד הרביעי): אם כן, לדעתך, מה היו צריכים לעשות. להשאיר את הארץ בידם? זו ארץ קדושה, היום כל בני האדם מכירים בקדושתה. אז רק בני ישראל בלבד ידעו על כך. עליהם הוטל ללמד זאת לכל העולם ומהם למדו זאת. לפני כן התיישבו שם במקרה גמור כמה גויים שרצו להישאר שם לנצח. מאד לא טוב ולא נעים להרוג ולשרוף, ובהמשך תראו שבני ישראל התעייפו מהר והפסיקו את המלחמה לפני שכבשו את הארץ כולה. זה היה חטא. יש מקרים שבהם הכרחי לעשות דברים בלתי נעימים.

תלמיד: אם כן, אפשר להצדיק את כל המלחמות ואת כל הדברים הרעים.

המחנך: יש אנשים, ובעיקר תלמידים צעירים, שהם מבקשים להיות אנושיים (הומניים) יותר ממה שצריך להיות. זה בנוי על דמיון. בחיים לפעמים דרושה יד חזקה יותר ממה שנדמה לאנשים רכי הלב. אנשים בעלי חוש נפשי בריא יודעים להבדיל בין מלחמות צודקות למלחמות לא צודקות. מעטות מאד הן המלחמות הצודקות, אבל יש כאלו.

מלחמת ישראל לכיבוש הארץ הקדושה היתה צודקת. היא היתה צודקת, מפני שה' אמר שהיא צודקת, מפני שהארץ צריכה להיות קדושה ובידי הגויים היא לא היתה קדושה.

תלמיד: אחר כך גם בני ישראל חטאו.

המחנך: בני ישראל חטאו ביחס למה שהיו צריכים להיות, אבל בכל זאת הם הם שקידשו את הארץ בעיני העולם כולו. אם כן, אין להשוות את מלחמות ישראל למלחמות אחרות. היום כל בני האדם יכולים להבין זאת יותר מאשר הבינו את הדבר אז. תושבי העי אולי חשבו כי צודקים הם, כאשר הם מתנגדים לכובשים הבלתי ידועים להם. היום כל העולם יודע, כי אלו היו בני העם שמסר נפשו להילחם לכיבוש הארץ הקדושה כדי לטהרה ולקדשה.

אשאל אתכם: אילו לא עשו בני ישראל מלחמה זו והיו משאירים את הארץ בידי הכנענים, מה היה עתה גורל שטח האדמה הזה?

תלמיד: חלק מארץ סוריה.

המחנך: מה ערכה של סוריה בעולם? מדינה קטנה ומחוסרת ערך עולמי. ומה ערכה של ארץ ישראל? - הארץ קדושה בעיני רוב בני האדם בעולם.

משום כך, ה' עצמו פקד על מלחמה זו. ודאי שהיה צער לפניו על ההריגות כי חפץ חיים הוא, וכן על השריפות, כי לא להרס וחורבן ברא את העולם. אבל לא היתה אפשרות אחרת. כפי שכבר הסברנו, אילו קיבלו עמי כנען את הקריאה למלא אחר שבע המצוות, או אילו היו עוזבים את הארץ, לא היו מתרחשים שום הרג ושום דליקה. חוסר הרצון הטוב וההבנה הנכונה הם הגורמים לכל הפורענויות.

פרק ח. נושא רביעי. פסוקים ל-לה.

חיפוש נושא בעזרת התלמידים

המחנך: סיימנו עתה פרשת מלחמות קשה. בהמשך נלמד על מלחמות אחרות. שימו לב למה עובר עתה הכתוב. האם במלחמה הוא עוסק? על מה כתוב בפסוקים ל-לה. נא לפרט את העניינים.

תלמיד אחד: על בנין מזבח.

תלמיד שני: על כתיבת התורה על אבנים.

תלמיד שלישי: קריאת הברכות והקללות שבתורה.

המחנך: נכון. זה תוכן פסוקים אלו. האם מובן לכם הקשר של המלחמות לפסוקים אלו?

תלמיד אחד: אולי אין כאן קשר בכלל.

תלמיד שני: מן המלה "אז" נראה כי יש קשר. אז פירושו "לאחר", לאחר מלחמת העי אירע האמור כאן.

המחנך: הנה יש בפסוקים אלו משהו הפוך מן האמור עד כאן. אתם יכולים להרגיש בזה אם תלמדו יפה פסוק לא. מה נאמר כאן?

תלמיד: לבנות מזבח מאבנים שלמות שלא סיתתו אותם על ידי ברזל.

המחנך: נכון. למה לדעתכם צריך דוקא אבנים שלמות. למה לא אבנים שסיתתו אותם על ידי ברזל? מה פסול יש בברזל? למדתם על כך בספר שמות בסוף פרשת יתרו. אולי יש לכם ספר שמות. ראו ברש"י שם.

תלמיד אחד: אני זוכר. על ידי הברזל שופכים דמים. על כן אסור להשתמש בו להקמת מזבח.

תלמיד שני: והלא ידי ישראל שפכו עתה הרבה דם. אם כן לא היו ידיהם כשרות להקמת המזבח. מרגיז אותי שהרגו גם ילדים.

המחנך: לזה התכוונתי. לכאורה אמור כאן דבר הפוך מן האמור עד עתה. עד עתה יש ציוויים על שפיכות דמים, כאן על זהירות עצומה משפיכות דמים, על תיעוב הברזל, אף כי הברזל עצמו אינו עושה דבר בלי האדם.

כאמור, לא רצו בני ישראל לשפוך דם וביקשו מן הכנענים להשלים או לקבל עליהם שבע מצוות בני נח. רק באין ברירה בני ישראל יצאו לטהר את הארץ הקדושה על ידי שפיכות דמים. ה' הוא שציוה על הריגת כולם, כדי שידע העולם כולו כי יש מספר קטן של מצוות (מינימום) שאי אפשר בלעדן. זה היה מעשה חד-פעמי כהפגנה נצחית.

דבר זה רצה יהושע להבליט על ידי זה שכתב כאן על הקמת מזבח מתוך זהירות שלא להשתמש בברזל. בזה הכריזו כלפי עצמם וכלפי העולם שלא רק שפיכות הדמים עצמה מתועבת בעיניהם, אלא אף הכלים שמשתמשים בהם לשם כך.

בגמרא נאמר שמזבח זה לא הוקם אחר המלחמה בעי אלא ביום שעברו את הירדן. ואעפ"כ זה נכתב כאן, כי הסדר בתורה ובנביאים הוא לפי העניין ולא לפי הזמנים. לפי העניין יפה לכתוב דבר זה לאחר מלחמות הדמים בשתי ערים כנעניות, לומר, שאין זו דרכו של עם ישראל להרוג. ישראל מתעבים שפיכות דמים וכל מה שעסקו בכך, הוא מפני שהיה להם ציווי מפרש מה' לעשות כן, כדי לקדש את הארץ.

ובכן, מה הנושא שאתם מציעים לפסוקים אלה.

תלמיד אחד: בני ישראל מטהרים את עצמם משפיכות הדמים.

תלמיד שני: הפגנה נגד שפיכות דמים.

המחנך: אי אפשר לומר שעצם הדבר היה לשם הפגנה. על הקמת האבנים נצטוו ישראל בתורה (דברים כז, ב). אולם, כתיבת הדברים האלה במקום הזה, נראית כהבלטה מפורשת של שלילת שפיכות הדמים על ידי תורת ה' ועם ישראל הנושא תורה זו.

אני אציע נושא אחר, קצת ארוך אמנם:

בניין מזבח ללא שימוש בברזל ערב המלחמות הגדולות.

פרשה דומה נאמרה להלן פרק כ. ראה שם.

פרקים ט-י

דרום הארץ ומרכזה נכבשים במלחמת בזק

הערה כללית: את הפרקים ט-י אפשר להפוך לסיפור מלא מתיחות. בין עמי כנען נמצאת קבוצה אחת המתרשמת ממעשי ישראל ומבקשת קירבתם, לעומת זאת, החלק האחר מוכן להילחם בשצף קצף. לאחר שקבוצה אחת מצליחה להתקשר עם עם ישראל בטכסיסי רמאות, מבקשים הקבוצות האחרות להתנקם בה. הם רואים בהם בוגדים ויוצאים למלחמה נגדם. תושבי כנען אלו פונים לעזרת ישראל והם נענים להם. אז מתפתח הקרב הגדול הראשון על הארץ, שבו מוכים כל תושבי דרום הארץ, מבלי שבני ישראל תכננו את המלחמה, מבלי ששלחו מרגלים, מלחמה טבעית מצד אחד וכולה רצופה נפלאות מצד שני. במלחמה זו נכבש דרום הארץ מהר מאוד, הרבה יותר מהר ממה שציפו ישראל.